

CARING VETS POSITION PAPER ONBEDWELMDE RELIGIEUZE SLACHT

Caring Vets steunt het wetsvoorstel van de Partij voor De Dieren om de uitzondering op het bedwelmen voor de religieuze slacht in de Wet dieren te laten vervallen.

September 2019

Caring Vets is opgericht in 2017. Na een oproep van de huidige voorzitter Arabella Burgers in de NRC, waarin ze zich afvroeg waarom dierenartsen zich niet laten horen over ontwikkelingen waarbij het dierenwelzijn een rol speelt. Juist dierenartsen baseren zich op kennis in plaats van op vermenschlijking van het dier, of op sentiment. Zij eindigde de ingezonden brief met de oproep dierenwelzijn issues aan te kaarten: “wie anders dan wij, dierenartsen?”. Inmiddels is Caring Vets een vereniging van dierenartsen die hun veterinaire kennis actief naar voren brengen in discussies over dieren, of die zelf die discussie op gang brengen, met als doel het welzijn van dieren te verbeteren.

Vandaag gaat de discussie over onbedwelmd slachten. Volgens de Europese Verordening Inzake de bescherming van dieren bij het doden (EG) Nr.1099/2009, is slachten zonder voorafgaande bedwelming verboden, tenzij een lidstaat hiervoor een uitzondering maakt als het onbedwelmd slachten gebeurt in het kader van een religieuze rite. Het wordt onbedwelmd ritueel slachten genoemd. Nederland staat deze uitzondering toe in de Wet dieren en het Besluit houders van dieren. In dit ronde tafel gesprek wordt kennis vergaard om beter te kunnen bepalen of Nederland deze uitzondering op de wet voor bepaalde groeperingen wel wil blijven toestaan.

Caring Vets zet in deze paper uiteen wat onbedwelmd slachten betekent vanuit de diergeneeskundige positie. Daartoe wordt eerst het reguliere slachtproces van een rund¹ uitgelegd.

Als een veehouder besluit een rund te laten slachten wordt het naar het slachthuis vervoerd. Daar wordt het dier door een toezichthoudend dierenarts van de NVWA beoordeeld, de ante mortem keuring. Indien de dierenarts van mening is dat het dier gezond is, wordt het toegelaten tot de slacht.

¹ Gezien de beperkte omvang van deze paper ligt het accent op de diersoort rund

Vervolgens wordt het in een fixatiebox geleid, waarna het wordt bedwelmd door met een schietmasker een metalen pin met kracht de schedel in te schieten. Dit gaat gepaard met zo'n drukgolf dat het zachte hersenweefsel ogenblikkelijk kapot gaat. Het dier raakt in één tiende seconde buiten bewustzijn en gevoelloos² en maakt niet meer mee wat er gebeurt. De ademhaling stopt omdat het ademcentrum in de hersenstam ook is vernietigd. Het hart klopt echter zelfstandig, zonder aansturing vanuit de hersenen en klopt gewoon door. Het dier is dus nog niet dood maar merkt niets meer. Vervolgens wordt het dier uit de fixatiebox gerold en aan een achterpoot opgehangen. Dan wordt het dier gedood door beide halsslagaders door te snijden. Terwijl het hart nog klopt wordt het bloed door deze snedes uitgepompt en overlijdt het dier na enkele minuten door verbloeding. Dit alles zonder dat het dier daar iets van heeft gemerkt behalve dan dat iemand een schietmasker tegen zijn kop zette.

Bij onbedwelmd ritueel slachten van het rund verloopt het proces hetzelfde tot de fixatiebox.

Er kunnen twee typen mechanische fixatie worden toegepast, waardoor het dier in zijn bewegingen wordt beperkt. Dat kan staande in een daartoe aangepaste fixatiebox, of liggend in een kanteltoestel. Na het indrijven van het rund wordt het kanteltoestel 90 of 180 graden gedraaid, zodat het rund op de zij of rug komt te liggen voordat het aangesneden wordt. Op de rug gedraaid ondervindt het dier pijn van de aanraking en druk van metaal op de uitstekende botdelen, want bij runderen zijn de uitstekende botdelen niet bedekt met spieren zoals bij een paard. Ook drukt de grote gevulde pens tegen de borstholte en de longen, met benauwdheid tot gevolg.

De houding op de rug is tevens tegennatuurlijk voor een prooidier als een rund; het dier ondervindt hier veel angst en stress van. Voordeel van de fixatie op de zij of rug is dat het aansnijden makkelijker gaat dan bij het staande dier. De dieren verzetten zich echter vaker tegen het indrijven in het toestel, vergeleken met de staande fixatiebox. WUR Wageningen stelde na onderzoek vast dat beide fixatiemethoden bij de onbedwelmdde religieuze slacht aantoonbaar stress veroorzaken³. Staand of liggend gefixeerd, het angstige dier kan geen kant op en ervaart deze stress bij volledig bewustzijn.

De volgende stap in het slachtproces is het doden door verbloeding.

Daartoe wordt met een scherp mes de hals doorgesneden. Hierbij worden huid, spieren, luchtpijp, slokdarm, halsslagaders, halsaders, andere bloedvaten, zenuwbanen en bindweefsel doorgesneden. Al deze zachte weefsels bevatten pijn registrerende receptoren. Het doorsnijden heeft dus veel pijnprikkels tot gevolg. Het doorsnijden verhindert niet het doorgeven van deze prikkels aan de hersenen, waardoor het dier bewust ernstige pijn ervaart⁴.

Hierbij moeten we opmerken dat de halsslagader bij het rund, (dit is een anatomische bijzonderheid) bestaat uit een uitwendige tak, en een inwendige tak die via de halswervels loopt. De inwendige tak wordt niet aangesneden. Om de kop, met name de hersenen, van bloed te blijven voorzien, zal 1/3 van de totale bloedstroom nog steeds naar de kop lopen via deze interne halsslagaders. Dit zorgt ervoor dat tijdens het verbloeden het dier langer bij bewustzijn blijft dan bijvoorbeeld een schaap. De zwervende zenuw, nervus vagus, is ook doorgesneden en functioneert niet meer. De nervus vagus bepaalt onder andere het adempatroon. Dat wordt doorbroken, waardoor het dier een gevoel van verstikking ervaart.

² EFSA (2004), Welfare aspects of stunning and killing methods;

³ WUR rapporten 379 en 417

⁴ DJ Mellor, TJ Gibson and CB Johnson; *a re-evaluation of the need to stun calves prior to slaughter by ventral- neck incision: an introductory review*; New Zealand Veterinary Journal 57(2), 74-76, 2009

Door de doorgesneden slokdarm loopt bij de liggende fixatie de pensvloeistof de luchtpijp in, samen met het bloed uit de grote wond. Het inademen van vloeistoffen is uitermate pijnlijk, en het gevoel van verstikking neemt hierdoor nog toe.

Het rund heeft de drang zich te uiten middels loeien, maar door de doorgesneden luchtpijp komt er geen lucht langs de stembanden.

Uiteindelijk sterft het dier, bijna tot het einde bij bewustzijn, aan doodbloeden. Als er niet ingegrepen wordt, duurt dit bewustzijn gemiddeld 2 minuten⁵, maar soms ook veel langer.

Sinds 1 januari 2018 is het Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten van 2 juli 2012 (in aangepaste vorm) van kracht geworden in het Besluit houders van dieren. Het verplicht bedwelmen van runderen en schapen na 40 seconden als zij het bewustzijn nog niet hebben verloren betekent dat een tot wel 6 minuten durend stervensproces gelukkig niet meer voorkomt. De huidige wettelijke regels verhinderen echter niet dat angst, stress en ernstig lijden bij het onbedwelmd fixeren en doden optreden, maar verkorten slechts de periode van bewustzijn na het aansnijden.

Bij de overige diersoorten spelen andere anatomische en fysiologische eigenschappen, waardoor de mate van aantasting op onderdelen verschilt bij die van het rund, maar er is steeds sprake van aantasting van het dierenwelzijn⁶

Caring Vets concludeert dat de onbedwelmd religieuze slacht van dieren een ernstige aantasting van het dierenwelzijn betekent.

De in de Wet dieren vermelde intrinsieke waarde van het dier wordt bij de onbedwelmd religieuze slacht aangetast en diens integriteit wordt niet gerespecteerd. Maar dat kan anders! Het gebeurt al veel dat dieren volgens de religieuze rite worden aangesneden nadat ze zijn bedwelmd. Het slachtdier is nog in leven tijdens het aansnijden en sterft door verbloeding. Verschillende typen bedwelming worden toegepast, zoals bij schapen de -reversibele- elektrische bedwelming.

Omdat bij de religieuze slacht een voorafgaande (reversibele) bedwelming mogelijk is, vindt Caring Vets de aantasting van het dierenwelzijn bij het onbedwelmd slachten vermijdbaar.

Door stringente eisen aan fixatietoestellen én door permanent NVWA toezicht tijdens het onbedwelmd religieuze slachten, dat door de slachter moet worden betaald, is het aantal slachthuizen dat door het jaar heen dieren onbedwelmd religieus slacht in 2018 afgenomen tot 16. Met het Offerfeest deden +/- 55 van de 76 voor de rituele slacht geregistreerde slachthuizen mee, echter ook dan werd ongeveer 25% van de slachtdieren met voorafgaande bedwelming geslacht of werd bij een deel van de dieren een post-cut stun toegepast. 2019 vertoont een vergelijkbaar beeld.

Religieuze slacht met voorafgaande bedwelming wordt door een toegenomen aantal slachthuizen toegepast. Financiële argumenten spelen een rol bij de keuze van al of niet bedwelmen.

Uit dieronderzoek blijkt dat er steeds meer diersoorten zijn die niet alleen te karakteriseren zijn als “wezens met gevoel” maar ook als wezens met bewustzijn. De opvattingen in de maatschappij over hun intrinsieke waarde⁷ en de morele status van dieren veranderen, er moet meer rekening mee gehouden worden. Rapporten als Doden van gehouden dieren, Ja mits nee tenzij⁸ vermelden dat van

⁵ Piet van Themsche et al 2015 rapport, *Joods ritueel slachten, evaluatie haalbaarheid van het convenant*

⁶ als voorbeeld: schapen uiten angst en pijn anders dan runderen. Schapen verliezen gemiddeld sneller het bewustzijn na het aansnijden dan runderen.

⁷ De Cock Buning, 2012, Denken over dieren, dier en ding, zegen en zorg.

⁸ E.L. Stassen, B. Rutgers NWO rapport 2004

de meeste Nederlanders dieren gedood mogen worden voor de consumptie van vlees. Dit doden moet echter geschieden zónder onnodig lijden van dieren.

De meeste Nederlanders vinden dat slachtdieren zonder onnodig lijden moeten worden gedood.

Al sinds de invoering van de uitzondering op bedwelmd slachten voor de Israëlitische en Islamitische rite bestaat de eis dat slechts geslacht wordt voor de behoefte van de lokale doelgroep. Deze eis is nooit⁹ ingewilligd door de stakeholders én is niet afgedwongen door de toezichthouder en het ministerie, met meerdere gevolgen. Er wordt meer onbedwelmd geslacht dan nodig voor de lokale behoefte, want vlees van onbedwelmd geslachte dieren wordt volop geëxporteerd én consumenten kunnen ongewild vlees van onbedwelmd geslachte dieren in hun winkelwagentje krijgen of op hun bord in een restaurant.

Vlees van onbedwelmd religieus geslachte dieren wordt op de internationale markt verhandeld en consumenten kunnen dit vlees ongevraagd op hun bord krijgen.

Dierenartsen die toezichthouden op de onbedwelmd religieuze slacht geven al jaren aan dat zij grote moeite hebben om deze taak te vervullen, omdat die zo in tegenspraak is met hoe zij vinden dat dieren behoren te worden behandeld en wat hun taak daarbij is. Frauke Ohl en Ludo Hellebrekers stellen in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde¹⁰: 'de dierenarts beschikt over kennis ten aanzien van de wettelijke en de maatschappelijke context van dierenwelzijn. De dierenarts neemt een standpunt in en kan dit standpunt wetenschappelijk onderbouwen en in het dagelijks maatschappelijk verkeer communiceren'.

De standpunten van de KNMvD, de FVE (de federatie van dierenartsen in Europa) en veel andere dierenartsen-organisaties zijn unaniem: onbedwelmd religieus slachten betekent een ernstige aantasting van het dierenwelzijn en moet daarom verboden worden.

De taakinvulling van toezichthoudende dierenartsen bij de onbedwelmd religieuze slacht is in conflict met hun beroepsovertuiging. Het standpunt van organisaties van dierenartsen is: de onbedwelmd religieuze slacht moet verboden worden

Resumerend:

religieuze slacht zonder voorafgaande bedwelming betekent volgens dierenartsen en wetenschappers een ernstige aantasting van het dierenwelzijn. De toegenomen morele status van dieren vereist dat hun intrinsieke waarde zwaarder moet wegen bij afwegingen over hun gebruik dan tot nu toe. Er zijn alternatieven beschikbaar om religieus te slachten mét voorafgaande bedwelming. Dit komt tegemoet aan de maatschappelijke consensus dat dieren gedood mogen worden voor consumptie, maar daarbij niet mogen lijden. Consumenten willen erop kunnen vertrouwen dat het vlees dat zij consumeren afkomstig is van met voorafgaande bedwelming geslachte dieren. Internationale handel in onbedwelmd geslacht vlees - in plaats van alleen slachten voor de lokale behoefte - en de niet transparante vleesstroom zijn in tegenspraak met het doel van de wet

⁹ 2017.kamerbrief-over-voortgang-convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten

¹⁰ Dierenwelzijn- De Diergeneeskundige positie; Tijdschrift voor Diergeneeskunde Deel 134.aflevering 18. 15 september 2009